

Leeuwarden
Fryslân
2018

Culturele
Hoofdstad
van Europa

Strategisch bedrijfsplan

Strategisch bedrijfsplan

Voorwoord

Leeuwarden-Fryslân

Leeuwarden-Fryslân is in 2018 de Culturele Hoofdstad van Europa. De ogen van de wereld zijn dan op ons gericht. In het brandpunt van de aandacht werken wij gestaag aan een prachtig, uitnodigend programma dat zowel in cultureel als maatschappelijk opzicht een stevig fundament legt voor de toekomst van onze regio. En dat moet ook, daar zijn wij ons terdege van bewust.

Een evenement als dit zal vermoedelijk nooit weer in onze provincie plaatsvinden. Leeuwarden-Fryslân 2018 organiseert meer dan veertig grote projecten en houdt de vinger aan de pols bij waarschijnlijk vele honderden kleinschalige evenementen uit het open programma.

De grootschalige projecten werden gebundeld in het winnende bidbook, dat in september 2013 een ongekende vreugde-explosie veroorzaakte. Want toen wees de jury van internationale experts Leeuwarden en Fryslân toe als European Capital of Culture in 2018.

Het wordt een evenement dat groter is dan wat we gewend zijn. Een feest voor alle Friezen. En zeker ook voor andere Nederlanders en Europeanen. Ons thema is het Friese begrip iepen mienskip, wat zoveel betekent als open community. Iedereen is welkom, iedereen mag meedoen, niemand wordt buitengesloten.

In de etalage van Europa, tonen wij onze beroemde iconen, zoals Mata Hari, Escher en het mooiste kaatsveld ter wereld, het Sjukelân. Het waddengebied, dat zeer terecht tot Unesco Wereld Erfgoedstatus is gekozen. Maar ook de onmetelijke weidsheid van het land, slechts onderbroken door de talrijke Friese wateren, zal tot de verbeelding spreken bij onze gasten.

We zetten hoog in en verwelkomen naar verwachting drie tot vier miljoen bezoekers. En dat is ook goed nieuws voor onze hospitality-branch. En met onze bedoelen wij die van heel Nederland. Want om iedereen een goed en comfortabel verblijf te verzekeren, kunnen we alle hulp goed gebruiken. De afstanden van en naar Friesland zijn immers kort. En met name voor buitenlandse toeristen, die vaak grote afstanden gewend zijn, eenvoudig te overbruggen.

2018 wordt een fantastisch jaar met veel grote evenementen voor iedereen. Maar ook na dat jaar houdt het niet op. De legacy van ons project is minstens zo belangrijk als het jaar zelf en duurt voort tot na 2025.

De titel Culturele Hoofdstad 2018 biedt een ieder in de mienskip grote mogelijkheden om mee te doen. Dat geldt zeker ook voor het bedrijfsleven. Van MKB tot regionaal. Van landelijk tot internationaal. Dit strategisch bedrijfsplan geeft u meer informatie over hoe die ondernemerskansen eruitzien.

Want alleen samen kunnen we er echt een succes van maken!

Wiebe Wieling

Ton F. van Dijk

Inhoud

Waarom wij dit doen

Visie, missie en impact

- 10 Urgentie
- 11 Criss-Crossing Communities
- 13 Impact
- 14 De KPI's
- 16 Timeline
- 18 Kaart Waddengebied

Hoe wij het gaan doen

Programma

- 23 Onze werkwijze
- 24 De 5 E's
- 27 De thema's
- 28 De projecten

Organisatie en stakeholders

- 34 Team 2018
- 36 Raad van toezicht
- 38 Stakeholders

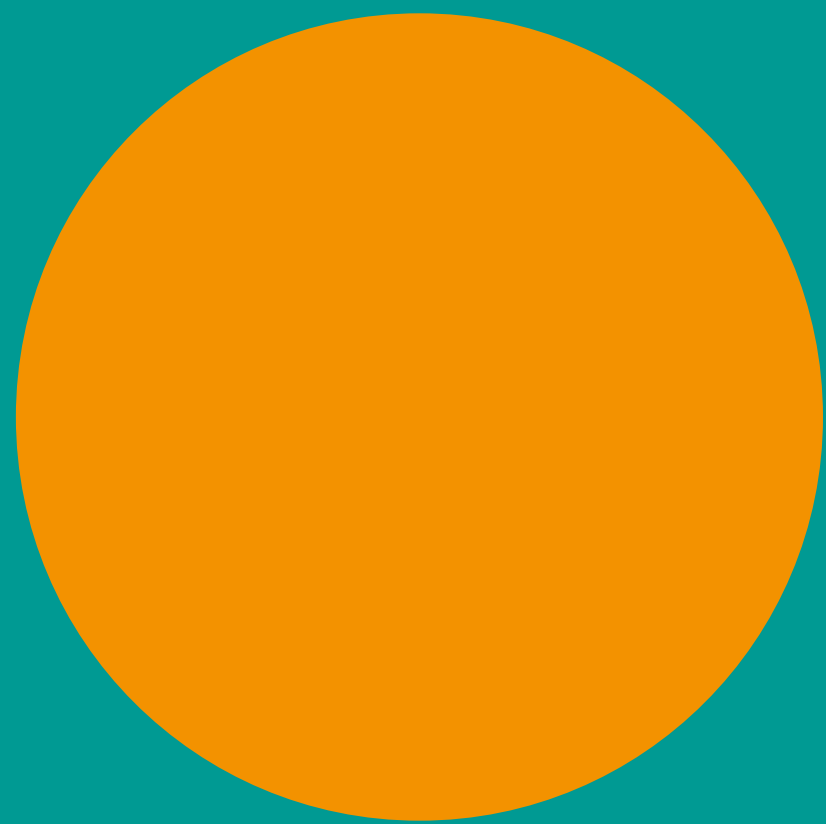
Budget en financiering

- 42 Meerjarenbegroting
- 43 Financiering door de overheden
- 44 Financiering door middel van partnerships, fondsen, subsidies en ticketing

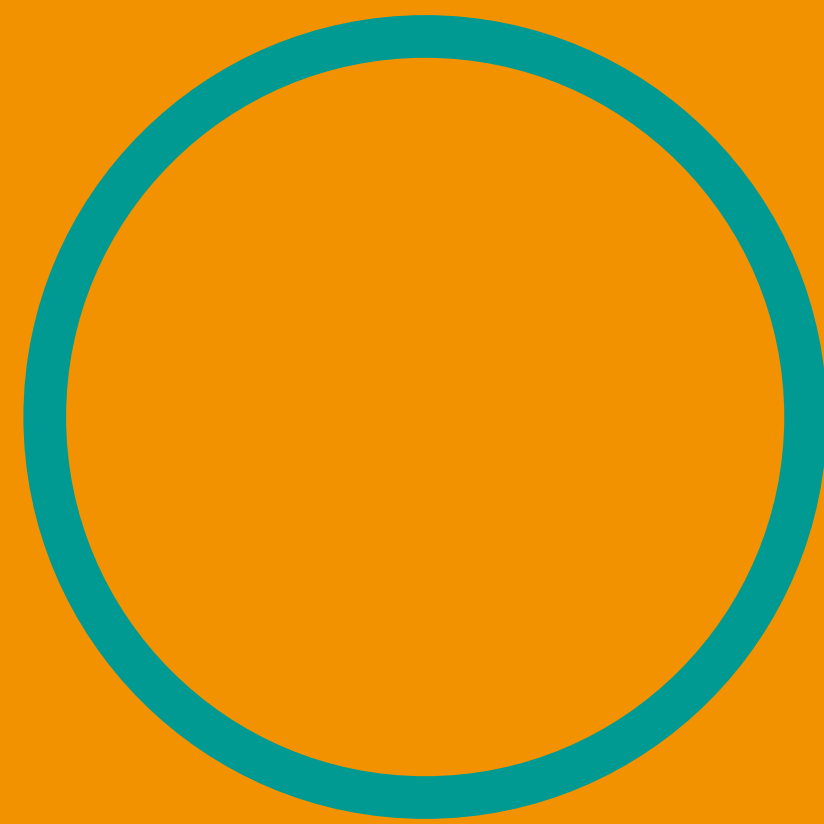
Monitoring & evaluatie

- 52 Monitoring
- 54 Evaluatie

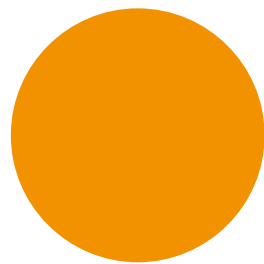
waarom wij dit doen

visie missie en impact

- 10 Urgentie
- 11 Criss-Crossing Communities
- 13 Impact
- 14 De KPI's
- 16 Timeline
- 18 Kaart Waddengebied

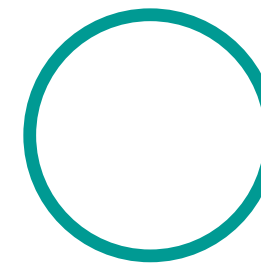

Urgentie

Of ze nu cultureel, sociaal, economisch of ecologisch zijn: de problemen en uitdagingen waar Leeuwarden en Fryslân mee kampen, zijn hetzelfde in steden en regio's door heel Europa. We zijn toe aan een groot-schalige culturele interventie die de ruimte biedt aan nieuwe oplossingen. We willen ideeën en ervaringen uitwisselen met de rest van Europa. Voor de toekomst van ons natuurlijk erfgoed, de relatie tussen stad en platteland, de balans tussen gemeenschap en wereld en tussen eigenheid en diversiteit.

De manier waarop we deze problemen en uitdagingen benaderen, vloeit voort uit ons geloof in de kracht van gemeenschappen. We zijn geïnspireerd door voorbeelden van gemeenschappen die samenwerken om de collectieve kwaliteit van het leven te verbeteren. Ons doel is om te fungeren als verbindend netwerk voor deze initiatieven, door te experimenteren, onze ervaringen te delen, en van elkaar te leren via gemeenschappelijke verbindingen. We presenteren een breed cultureel programma dat wordt onderbouwd met methodes waarin verbindingen, dialogen en interactie centraal staan.

De komende jaren, al vanaf het moment dat het winnende bid in september 2013 bekend werd gemaakt, presenteert Leeuwarden-Fryslân 2018 zich op Europees niveau met hoogwaardige evenementen. 2018 wordt het absolute hoogtepunt. Het jaar waarin de ruim veertig projecten uit het bidboek tot leven komen.

Criss-Crossing Communities

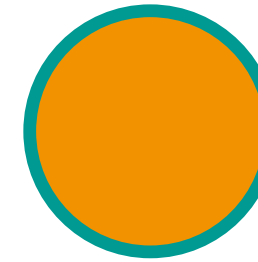
In ons eerste bidboek introduceerden we het begrip 'mienskip'. Dat woord heeft sterk te maken met een gevoel van samenhang. In vroegere tijden, toen de maatschappij sterk agrarisch gekleurd was, waren mensen verbonden door economie en religie. Die componenten waren misschien wel de meest dominante bindende factoren binnen de mienskip.

Tegenwoordig verdienen mensen zelden hun geld op de plek waar ze wonen, omdat de landbouwsamenleving deels plaatsmaakte voor een meer verstedelijkte wereld waarin industrie en diensten een grote rol kregen. Ook werd de rol van de kerk kleiner. En toch overleefde de mienskip.

Maar wat verbindt de mensen nu? Wat is thans de factor die zowel in de stad als op het platteland voor samenhang zorgt? Het antwoord luidt: cultuur. Cultuur - in al haar uiteenlopende expressies - brengt mensen samen en laat nieuwe gemeenschappen ontstaan.

In de stad en in de dorpen wordt cultuur op micro-niveau beleefd. In elk Fries dorp zijn de verenigingen talrijk. In de stad evenzo. Wij staan een zelfde structuur, op macro-niveau, voor in Europa. In onze visie is dit wat Europa nodig heeft.

Als Culturele Hoofdstad van Europa beoogt Leeuwarden-Fryslân 2018 een verbinding te maken met de verschillende gemeenschappen, criss-cross door Europa, zowel online als offline. Dat doen we met een open blik. En met ambitie, omdat we zoveel mogelijk mensen willen bereiken. Daarom kreeg ons tweede, winnende bidboek de titel 'Iepen (open) Mienskip' mee. Onze slogan werd criss-crossing communities.

Impact

Leeuwarden-Fryslân 2018 ambieert met Culturele Hoofdstad van Europa om ook op lange termijn succes te boeken. Dat doen we op basis van de vijf E's. Elk programma, iedere ambitie of KPI (Kritieke

Prestatie Indicator) wordt getoetst aan de E's, te weten Entrepreneurship, Experience, Europe, Empowerment en Ecology. Onze doelstellingen en KPI's staan hieronder beschreven:

De langetermijneffecten

Kansen voor ondernemers (Entrepreneurship)

We krijgen veel extra bezoekers in 2018. Dat betekent grote mogelijkheden voor de ondernemers. In toerisme en recreatie, in voeding en landbouw, in water- en landschapsbeheer, in evenementenorganisatie of energiegebruik. Meer creativiteit in bestaande- en nieuwe ondernemingen: dat is waar Leeuwarden-Fryslân 2018 ook over gaat.

Gastvrije omgeving (Experience)

Een iepen mienskip impliceert allereerst dat Leeuwarden, Fryslân en de Wadden gastvrij zijn. Deze zienswijze stelt hoge eisen aan de manier waarop de evenementen worden georganiseerd, maar ook aan het hele gebied. Het huidige aanbod van horeca moet verbeterd worden en anders vernieuwd. We denken na over de toegankelijkheid en de infrastructuur en zullen bestaande fiets- en wandelroutes opknappen. In waterrijk gebied worden elektrisch aangedreven (water-)taxi's ingezet om evenementen te bereiken. En natuurlijk doen we er alles aan om de omgeving optimaal aantrekkelijk te maken.

Verbonden met Europa (Europe)

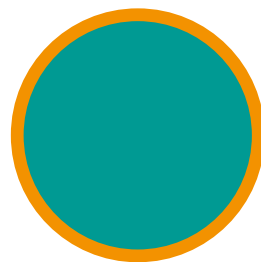
Via de evenementen die we in 2018 organiseren willen we onze mienskip verbinden aan andere gemeenschappen in Europa. Dit doen we door bijvoorbeeld het spoor van de grutto door Europa te volgen. In de landen waar de vogel verblijft, gaan we de samenwerking aan met andere lokale gemeenschappen om mensen via kunst bewust te maken van de problemen die zich in onze natuur voordoen. In totaal werken we nu al samen met meer dan 300 partners uit heel Europa.

Iedereen doet mee (Empowerment)

We doen extra moeite voor mensen die niet vanzelfsprekend meedoen: kinderen, jongeren, mensen met een mentale of fysieke beperking, mensen in sociale achterstand. We zijn, nu al, een samenwerking aangegaan met Zorggroep Talant. Cliënten van Talant, vaak mensen met een beperking, helpen mee bij het organiseren van evenementen. Soms achter, soms ook voor de schermen. Omdat iedereen mee moet doen.

Duurzame toekomst (Ecology)

Als we werkelijk een duurzame toekomst willen, dan zullen we anders met het gebruik van water, energie, landschap, voedsel en onze natuur moeten omgaan. Vanaf nu tot in 2018 en daarna bieden we een breed palet aan inspirerende projecten die laten zien hoe het ook kan: uiteraard aantrekkelijk en duurzaam tegelijk. Met Leeuwarden-Fryslân 2018 als aanjager.

De KPI's

De kritieke prestatie indicatoren

Kansen voor ondernemers: Entrepreneurship.

- De stad wordt aantrekkelijker voor mensen van buiten om er te komen wonen en het aantal studenten aan hogere onderwijsinstellingen groeit structureel.
- Hierdoor wordt het ook voor steeds meer bedrijven interessanter zich hier te vestigen.
- Leeuwarden en Fryslân worden Europees leider in de watersector en er komen 7.500 banen bij in de groene sector.
- Bovendien komen we in de Europese top van de agrifood, wat nog eens 1.500 nieuwe banen oplevert.
- Er ontstaan broedplaatsen voor de creatieve industrie in een groot deel van onze gemeenten, met sterke netwerken en gedeelde ervaringen.
- Door het creatief ondernemerschap actief te stimuleren, ontstaan 25 nieuwe bedrijven in de stad en haar omgeving.
- In nationale onderzoeken en media blijkt dat Fryslân niet wordt gezien als buitengebied, maar ook wordt geassocieerd met creatieve en innovatieve bedrijven en activiteiten.
- Hogeropgeleiden kunnen dankzij programma's als Gameland nieuwe ontwikkelingen in gang zetten. De banden met buitenlandse instellingen worden versterkt en er worden meer studenten uitgewisseld.
- Van de jonge mensen die elders gaan studeren komt de meerderheid na de studie weer terug om hier een bestaan op te bouwen.
- Van de studenten van buiten overweegt 30 procent hier te blijven als ze in deze omgeving een baan kunnen krijgen.

Gastvrije omgeving: Experience.

- In 2018 bezoeken 4 miljoen mensen de stad en omgeving.
- Tot die tijd groeit het toerisme jaarlijks al gestaag, zowel het cultureel toerisme als sportief toerisme, maar ook zakelijk bezoek rond conferenties en expo's.
- Dit gaat de lokale en regionale economie tientallen miljoenen euro's opleveren.
- We overtuigen deze bezoekers om nog eens terug te keren voor een vakantie, een weekendje weg of een cultureel of sportief evenement.

Verbonden met Europa: Europe.

Concrete doelen zijn:

- We nodigen zo'n 30 miljoen mensen in Europa uit om een bijdrage te leveren aan Leeuwarden-Fryslân 2018. Hier ter plaatse, in hun eigen omgeving als rondreizende evenementen langskomen, of online, in de onmeetbare samenleving van het wereldwijde web.
- Als ondersteuning nodig is, weten culturele evenementen in de regio de weg te vinden naar internationale en Europese fondsen.
- We maken een begrip van de iepen mienskip: het idee dat onze mienskip zich laat voeden door de wereld, en op haar beurt de wereld voedt vanuit haar kracht, creativiteit en trots.
- Instellingen die werken aan de kwaliteit van leven op gebieden van cultuur, natuur, sport, vrije tijd, wetenschap en innovatie, werken intensiever samen. Bovendien worden structureel kennis, ideeën en ervaringen uitgewisseld met andere Europese organisaties.

Iedereen doet mee: Empowerment.

Concrete doelen zijn:

- Een meerderheid van de Leeuwarder kinderen die in armoede opgroeit, doet mee aan evenementen, bijvoorbeeld via schoolprojecten.
- Het aantal jonge mensen dat met cultuur in aanraking komt, neemt fors toe.
- Jeugd wordt vooral betrokken bij evenementen die ook aandacht hebben voor het thema gezondheid.
- Groepen die traditioneel niet zoveel met kunst en cultuur hebben, worden betrokken.
- Het hele project wordt gedragen door een vaste kern van 1.500 vrijwilligers en een netwerk van nog eens 30.000 betrokken mensen.
- Het aantal bezoekers van onze musea, theaters, concerten, tentoonstellingen en literaire evenementen neemt structureel met ongeveer een derde toe.
- Steeds meer ervaren experts zetten zich in om kennis en vakmanschap over te dragen aan nieuwe generaties.

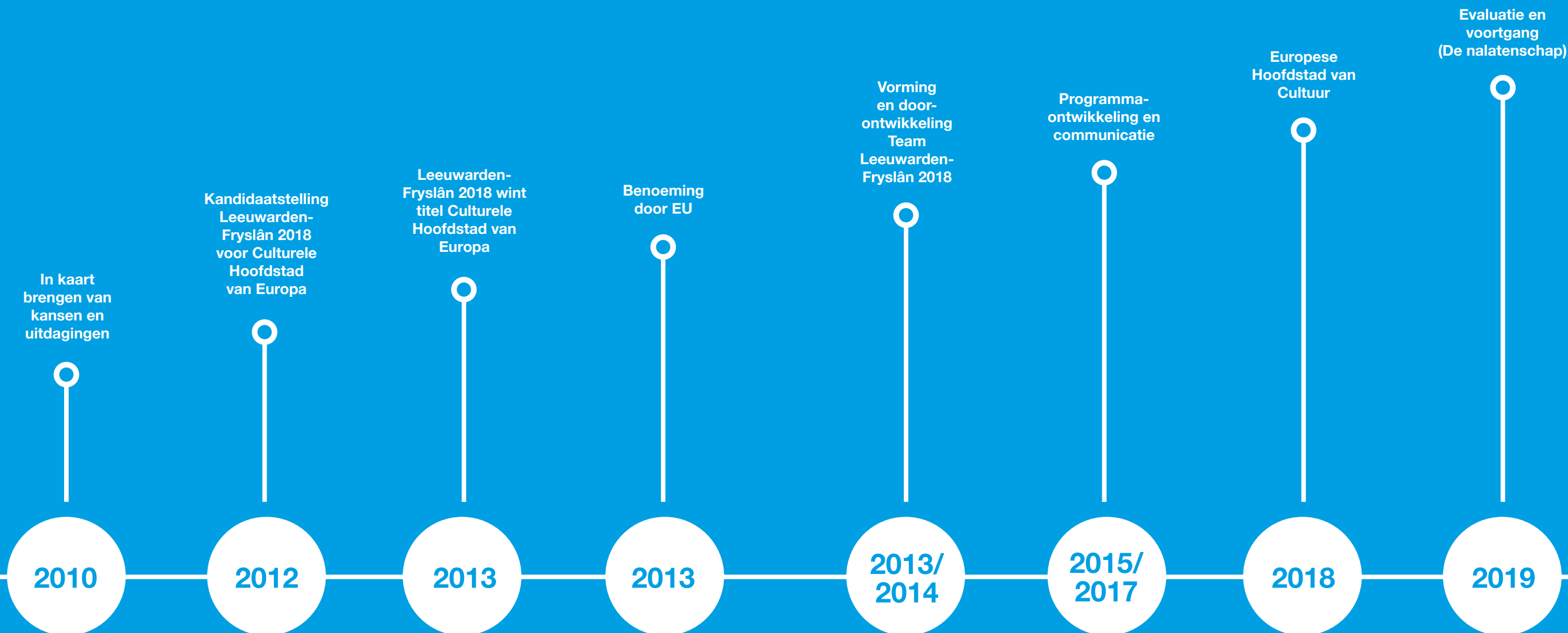
Duurzame toekomst: Ecology.

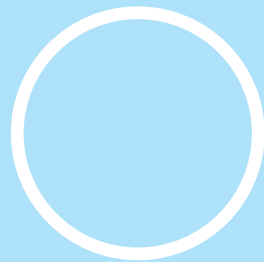
Concrete doelen zijn:

- Leeuwarden en Fryslân worden Europees leider in de watersector.
- Leeuwarden en Fryslân zijn zo veel mogelijk zelfvoorzienend in energie uit duurzame bronnen, enerzijds door nieuwe energiebronnen te benutten, anderzijds door energie te besparen.
- De kwaliteit van het landschap is belangrijk voor bewoners en bezoekers en is geborgd voor de toekomst.
- Duurzaam produceren en duurzaam consumeren zijn een belangrijk streven van stad en provincie.

Tijdslijn

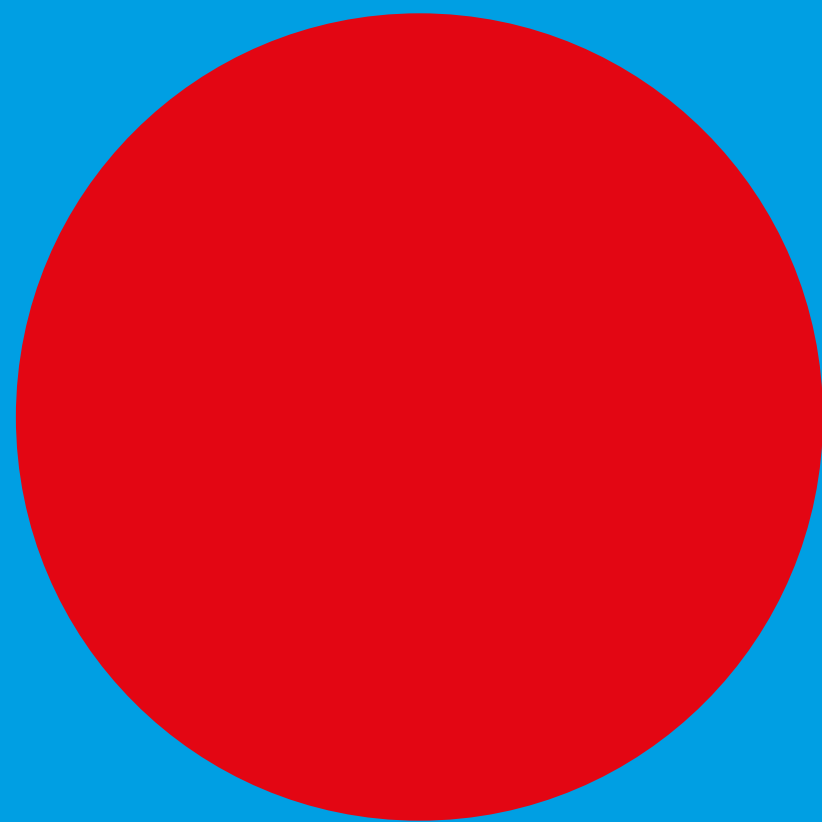
The Waddenland

The Waddenland

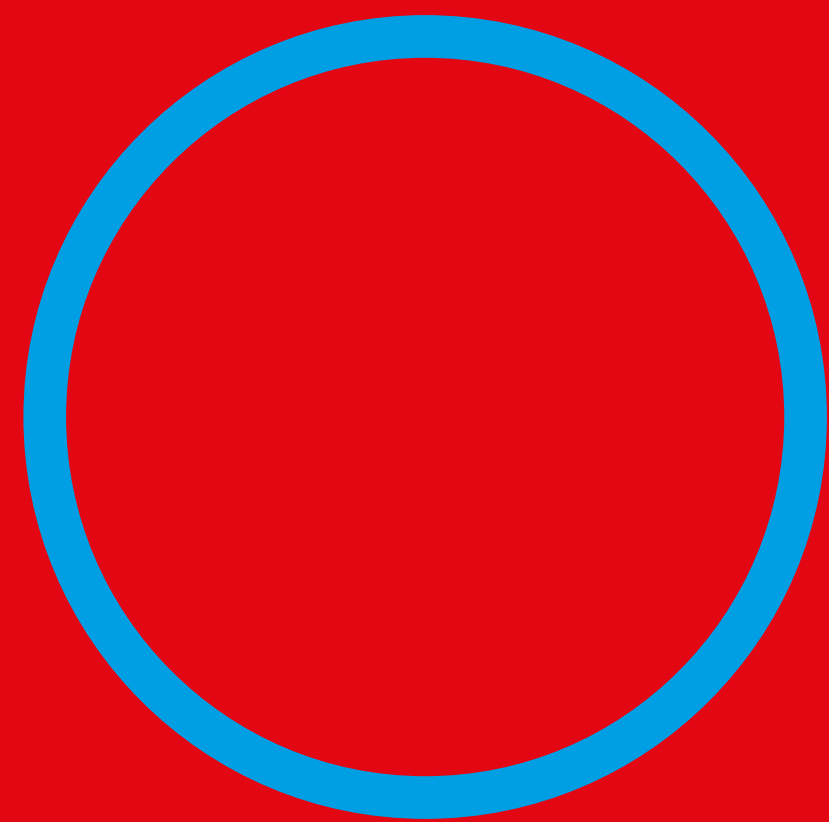
Leeuwarden-Ljouwert

Province of Fryslân

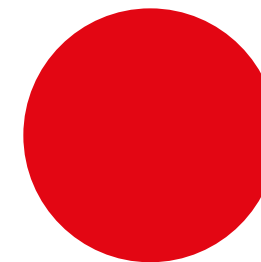
hoe wij het gaan doen

programma

- 23 Onze werkwijze
- 24 De 5 E's
- 27 De thema's

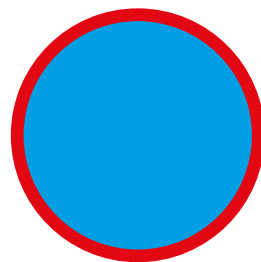
Onze werkwijze

In de geest van Leeuwarden-Fryslân 2018

In de plannen voor 2018 is plaats voor iedereen in Fryslân. Van Dokkum tot Sneek. Van Drachten tot Harlingen. Maar ook voor mensen in de rest van Nederland en daarbuiten. Dat is wat iepen mienskip inhoudt. Tot ver in Europa. Voor iedereen met zijn of haar unieke talenten.

Daarbij staan de Friezen zelf en hun directe omgeving centraal. Want, hoe meer bijzondere evenementen, hoe meer toeristen en meer banen. Duizenden kinderen doen mee en krijgen zo betere kansen in de toekomst.

En wie mee wil doen, krijgt daartoe de kans. Stadsbewoners, plattelanders, nieuwkomers, arm en rijk. Dwars door alle generaties heen. Met cultuur als middel wil Leeuwarden-Fryslân 2018 de wereld blijvend mooier maken. Zodat steden en dorpen in de hele provincie stappen vooruit kunnen zetten, die ook na 2018 nog merkbaar zullen zijn.

De 5 E's

Europe, Ecology, Empowerment, Entrepreneurship, Experience

Europe

Ieder project moet erop gericht zijn om de relatie met Europa te versterken en te verduurzamen. Er wordt daarom zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de bestaande netwerken. Als die er nog niet zijn, dan wordt de samenwerking met andere Europese partners gezocht.

Ecology

De organisatie wil een bewustzijn creëren dat tot een duurzamere samenleving leidt. Daarvoor is Leeuwarden-Fryslân 2018 op zoek naar evenementen die het goede voorbeeld geven. Dat kan door duurzaam te produceren en te consumeren en door bewust met het gebruik van water en energie om te gaan.

Empowerment

Het uitgangspunt van Empowerment is dat iedereen kan meedoen om van Culturele Hoofdstad een succes te maken. Dat vraagt meer dan het inzetten en afstemmen van instrumentarium: het vraagt een andere houding tegenover initiatieven, plannen en ideeën van onderop. Wij moeten daarom te allen tijde benaderbaar en bereikbaar blijven.

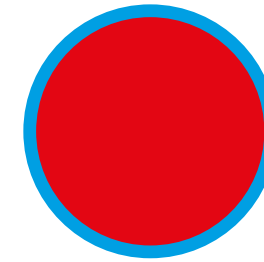
Entrepreneurship

Leeuwarden-Fryslân 2018 zoekt de samenwerking met innovatieve ondernemers met creatieve en ecologische plannen. Zij kunnen een bijdrage leveren aan het gewenste economische klimaat.

Experience

Activiteiten moeten een sterke combinatie van cultuur, natuur en gastvrijheid bevatten. Als drie-eenheid zorgt zij ervoor dat de bezoeker - of het nu gaat om lokaal, regionaal, nationaal of internationaal - de optimale beleving meemaakt. Met andere woorden: het project staat een zo groot mogelijk mienshipsgevoel voor.

De thema's

Lab Lwd

In Lab Lwd wordt Leeuwarden-Fryslân 2018 beschouwt als het laboratorium van vernieuwing. Aan het begrip samenwerken wordt een nieuwe invulling gegeven. Mensen worden in hun directe woonomgeving opgezocht en gevraagd om daar zelf veranderingen tot stand brengen. In het hart van de samenleving gaat Lab Lwd het debat aan over de toekomst van mensen en de stad. Voorop staat dat we de huidige realiteit niet zomaar accepteren, maar dat we nieuwe vormen van samenleven proberen te scheppen.

Stad en Platteland

In de stad is alles binnen handbereik. Je stapt op je fiets en vindt wat je wilt. Vaak is het in de stad druk en lawaaiig. Op het platteland is er ruimte, stilte, duisternis en natuur. In ons programma Stad en Platteland brengen we die twee samen. Wat kunnen stad en platteland van elkaar leren? Want wat is er mooier dan een donkere nacht waarin je nog sterren kan zien? Hoe zou het zijn voor mensen uit de stad om weer duisternis te ervaren? En andersom, hoe brengen we de overvloed aan kunst en cultuur uit de steden nu ook eens naar de dorpen?

Gemeenschap en Diversiteit

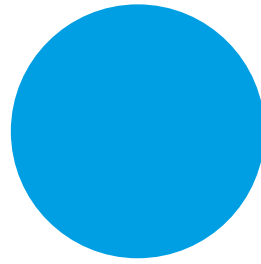
Gemeenschappen heb je in vele verschijningsvormen. Een club of korps kan een gemeenschap zijn. Maar ook bewoners van een bepaalde streek of mensen die van hard-rock houden vormen samen een groep. Gemeenschappen worden gevormd rondom muziek, sport, taal, geloof, land en cultuur, maar ook persoonlijke voorkeuren spelen een rol. Binnen dit thema proberen de projecten op spannende wijze gemeenschappen met elkaar te laten kennismaken. En viëren we de verschillen die er tussen mensen zijn.

Natuur en Cultuur

De Friese natuur en cultuur zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Denk aan de rol die water speelt binnen onze provincie. De terpen herinneren ons aan een tijd waarin de Friezen dagelijks streden tegen het water. De Waddenzee staat op de UNESCO Werelderfgoedlijst. Friesland kent een lange en wereldberoemde watersporttraditie. De projecten binnen dit thema gaan over de relatie met onze omgeving.

Royal Friesian

De geschiedenis heeft ons veel gebracht waar we trots op zijn. Dat laten we zien in het programma dat we Royal Friesian hebben genoemd, de Engels naam voor het Friese paard. Daar horen de grote namen uit het verleden bij, zoals M.C. Escher, Mata Hari, J. Slauerhoff en Alma Tadema. En ook het Woudagemaal (Lemmer) en het Planetarium (Franeker), de terpen, de kloostercultuur en de Oranjes. Maar in dit thema is ook aandacht voor de sociale strijd die vroeger gevoerd werd. Culturele belangrijke aspecten van onze huidige tijd, zoals de muziektraditie, festivals en openluchtspelen, komen in het Royal Friesian-programma ook aan de orde.

De projecten

Sense of Place

Ingrijpen in de natuur op een creatieve manier. Zoals een nieuwe kwelder aanleggen buitendijks bij Terschelling, ofwel een landschappelijke kunstinstallatie van wilgentenen, in de vorm van het schilderij 'Pier en Oceaan' van Piet Mondriaan.

Embassy for Water

Leeuwarden is een wereldstad op het gebied van watertechnologie en watermanagement. Dit gaan we in 2018 samen met kunstenaars en wetenschappers op een heel bijzondere manier laten zien aan heel Europa.

Spring Fever

(Silence of the Bees & King of the Meadows)

Wetenschapper Theunis Piersma en slagwerker Sytze Pruiksmā zetten zich in voor twee bedreigde diersoorten: de grutto en de bij. Een internationaal reizend festival volgt het spoor van de grutto door Europa naar Fryslân. Met kleine en grote gebaren wordt aandacht gevraagd voor de kwetsbaarheid van de natuur.

Energy Now!

Kunstwerken die energie geven. Hoe de stad, samen met het ommeland, de keuze maakt voor duurzame energievoorziening. Met het bedrijfsleven, onderwijs en de overheid, maar vooral vanuit de mensen zelf.

The Sea! The Sea!

Literatuurfestival aan boord van de schepen van de Tall Ships Races, met Europese en Amerikaanse schrijvers als Yann Martel (Life of Pi) en John Banville (The Sea). Bijzondere aandacht voor de Friese dichter Jan Jacob Slauerhoff.

To the End of the World

Kunstenaar Marten Winters maakte met vrijwilligers een zeewaardig schip van papier-maché dat over land en water Europa zal doorkruisen.

Romantic Painters from the North

Het Fries Museum laat zien hoe het noordelijk landschap grote kunstenaars uit Fryslân en ver daarbuiten inspireerde, zoals Jan Mankes, Thames Oud en William Turner.

Feel the Night

De schoonheid en het natuurlijke ritme van de nacht. Feel the Night gaat in een aantal evenementen aan de slag met duisternis en stilte. Met als ultieme doel om Fryslân weer donker te krijgen.

Farm of the World

Kunstenaars wonen een maand lang op een boerderij en gebruiken de oogst van het land om nieuwe werken te maken. In Leeuwarden duiken op de vreemdste plekken stadstuinen op.

Eleven Fountains

Wereldvermaarde kunstenaars als Marina Abramović en Jaume Plensa maken fonteinën voor een artistieke Elfstedentocht. Het worden blijvende monumenten voor de verbeelding.

Sailing on the grass

Jonge fotografen, filmers en andere kunstenaars pakken het thema 'favoriet landschap' op. Die inspanningen resulteren in een grote expositie op een ongewone plek.

Under the Tower

De klassieker Under Milk Wood van Dylan Thomas in een Friese bewerking. High-tech theater in de Grote Kerk van Leeuwarden, en manifestaties in vele kerken in Fryslân waar kunstenaars samenwerken met kerkgemeenschappen. Van de makers van Kening Lear, Abe! en Peer Gynt.

Potatoes go Wild

Europa's tweede Culturele Hoofdstad in 2018 is Valletta op Malta. Dat eiland staat net als de Friese gemeente Het Bildt bekend om haar aardappels. Dit exportproduct staat centraal in o.a. poëzie, concerten en exposities.

Giant Steps

Het Franse gezelschap Royal de Luxe brengt met zijn reusachtige mechanische marionetten een ode aan de Afsluitdijk.

Dada in Dr88888888

Hoe leven modernistische stromingen Dada en De Stijl door in de huidige tijd? In 2018 krijgen deze kunstbewegingen tentoonstellingen in de twee musea van Drachten.

Language Lab/Lân fan Taal

Meertaligheid, de meeste Europeanen groeien er mee op. Met het Fries voorop, ontstaat een centrum waar taaldiversiteit wordt onderzocht en gevierd.

Strangers on Stage

Europees stadsfestival voor nieuw theater rond De Vreemdeling, de vaak even onverwachte als ongenode gast. Initiatief van het Nederlands Theater Festival.

Lost in the Greenhouse

Theaterspektakel van Orkater in de kassen van het grootste glastuinbouwbedrijf van Fryslân. Het theaterstuk vertelt het verhaal over Poolse arbeiders op zoek naar werk en een beter leven.

Museum of Love

Kunstenaars werken samen met bezoekers aan een moderne Europese love story. De seizoenen zijn het wiel van de liefdescycli.

The Never Ending Orchestra

Organisten, dj's, popbands, koren, orkesten, singer-songwriters, fanfares en brassbands laten in een jaar lange estafette horen dat muziek ons verrijkt. In goede en in slechte tijden.

Migrating Ceramics

Een grote expositie in het Keramiekmuseum Princessehof vertelt het verhaal van de Europese handelscontacten en migratiestromen vanaf de middeleeuwen.

Sports for Europe

In 2018 is Leeuwarden het toneel van de eerste European Sports for All Games, het grootste breedtesportevenement ter wereld.

Yiddish Waves

In Leeuwarden ontstond in de zeventiende eeuw een sterke Joodse gemeenschap. De samenkomst van de Jiddische en Friese cultuur wordt gevierd in een vijfdaags muziekfestival.

Mata Hari

Misschien wel de meest mysterieuze vrouw die Fryslân ooit voortbracht, Mata Hari werd in 1917 als spionne geëxecuteerd. Zij krijgt een expositie in het Fries Museum en een opera in vier talen.

Royal Chamber Music

Klassieke muziek, kunst, natuur, historie en gastronomie komen in Oranjewoud op een bijzondere manier samen en vormen een feest voor alle zinnen.

Alma Tadema

Het Fries Museum zet het werk van Alma Tadema in internationaal perspectief. Zo is er bijvoorbeeld aandacht voor de invloed van Tadema op Hollywood.

M.C. Escher

Zowel het Fries Museum als Keramiekmuseum Princessehof (geboortehuis van Escher) geven deze belangrijke kunstenaar een expositie. Het Fries Museum werkt hierbij nauw samen met game designers.

Explore the North

Het jonge festival Explore the North kent in 2018 een extra bijzondere editie. Schrijvers en uitvoerende artiesten pakken het thema 'het Noorden' op.

Adje Lambertz

Kinderen uit Leeuwarden en Valletta komen bij elkaar voor een bijzonder jeugdfestival, genoemd naar de zestiende-eeuwse burgemeester van Leeuwarden die ooit een vrijheidsfestival voor kinderen introduceerde.

Flying Carnaval

Alle 110 nationaliteiten en de verschillende religies die Leeuwarden rijk is, nemen deel aan kleurrijke optochten uit de vier windstreken. Ze komen samen op een centraal plein waar op vier terpen vier bands wereldmuziek spelen.

Gameland

Op Ameland komen vijf dagen lang de belangrijkste gameontwikkelaars samen. Ze buigen zich over serious games die raken aan mienships-onderwerpen. Hetzelfde evenement vindt plaats op Malta en het Zweedse eiland Götland en in Zuid-Afrika.

Triple A Landscape

Vanuit verschillende gemeenschappen ontwerpen Friese, nationale en internationale architecten duurzame, vaak tijdelijke bouwwerken die het landschap verrijken.

Club of Leeuwarden

Door gesprekken, debatten en onderzoeken werkt de Club van Leeuwarden aan nieuwe vormen van democratie.

Behind the front door

Kinderen uit achterstandswijken in Valletta, Aarhus (Culturele Hoofdstad van Europa in 2017) en Leeuwarden maken een film over hun eigen leven.

Dancing in the Streets

Met Dûnsdancedance gaat de dans Fryslân veroveren. Een grote dansparade zal in de vroege zomer van 2018 door de straten van Leeuwarden trekken. Ook topvoorstellingen zullen dan plaatsvinden.

Do It Together

Programma rond digitale innovatie, over kwesties rond minderheden en taaldiversiteit.

Hack your Neighbourhood

Een nieuwe editie van het project 'De Reis' waarbij met lokale bewoners belangrijke kwesties worden aangepakt. Altijd met kunst en cultuur als instrumenten.

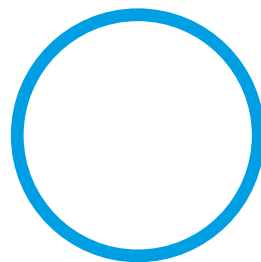
Welcome to the Village

Maatschappelijk betrokken muzikanten en kunstenaars creëren zelf een meerdaags zomerfestival. Gemeenschapsdenken en een doe-het-samen-zelf-mentaliteit: daarmee worden artiesten en bezoekers samengebracht.

organisatie en stakeholders

- 34 Team 2018
- 36 Raad van toezicht
- 38 Stakeholders

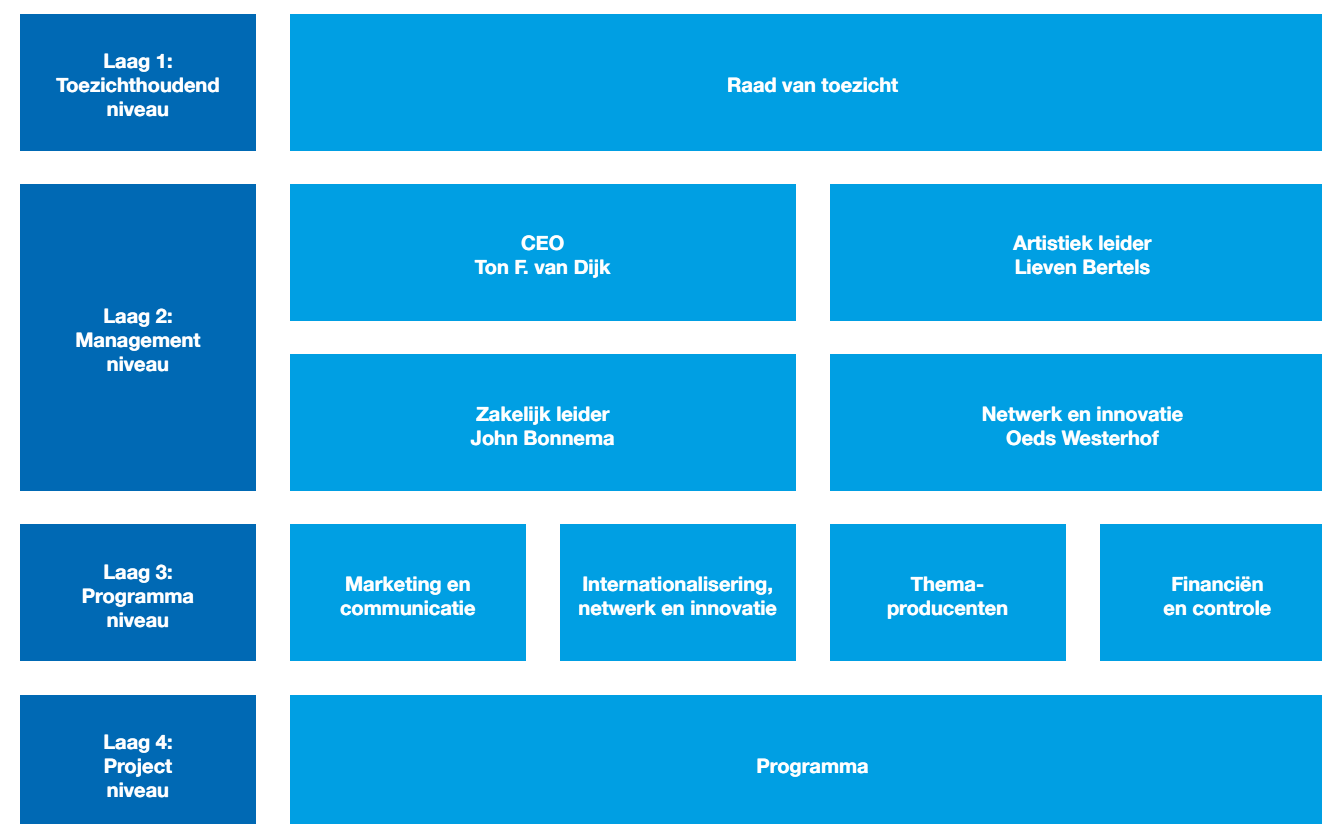

Team 2018

Duidelijke verantwoordelijkheden

Team 2018 werkt vanuit een duidelijke structuur waarbinnen programma- en projectmanagers de autonomie krijgen die ze nodig hebben, met de juiste

mate van toezicht. Er is een simpele structuur van vier niveaus met daarin duidelijk leiderschap en duidelijke verantwoordelijkheden voor het leveren van de content van het programma.

Link met gemeente en provincie

De gemeente Leeuwarden en de provincie Fryslân werken nauw samen aan een krachtig programma voor de lange termijn, met 2025 als voorlopig eindpunt. Dit programma heet: de samenwerkingsagenda gemeente Leeuwarden-provincie Fryslân 2013-2025.

De samenwerking onderstreept dat de gemeente en de provincie zich er voor inzetten om van Leeuwarden-Fryslân 2018 een succes te maken.

Enerzijds betekent dit dat alle inhoudelijke terreinen waarop deze beide overheden samenwerken zodanig worden aangepast dat ze meehelpen om de doelstellingen van Leeuwarden-Fryslân 2018 te bereiken. Leeuwarden-Fryslân 2018 is daarmee voor de overheden ook een manier om de eigen beleidsagenda scherper te krijgen.

Anderzijds betekent dit ook dat de overheden zich dienstverlenend opstellen, door kennis van verkeer en vervoer en veiligheid in te zetten, middelen voor regiomarketing beschikbaar te stellen en recreatie en toerisme waar mogelijk in te zetten ten dienste van een succesvol 2018.

Raad van toezicht

Wiebe Wieling (voorzitter) is alweer bijna tien jaar het uithangbord van de Koninklijke Vereniging De Friesche Elf Steden. De in Hurderyp woonachtige Fries (Menaam) schaatste de Tocht der Tochten twee keer uit. Hij was eerder bestuursvoorzitter van Hogeschool Van Hall Larenstein (Leeuwarden) en lid van het College van Bestuur van Hanzehogeschool Groningen. Hij heeft zich in het verleden bestuurlijk bezig gehouden met het Berie foar It Frysk, de Friese Milieufederatie en Indoor Fryslân.

Wieling noemt het binnenhalen van Culturele Hoofdstad van Europa een unieke kans. Om die kans te verzilveren, zullen „We onze kop soms ver boven het maaiveld uitsteken. En dat moet ook. We hebben in Fryslân namelijk veel om te laten zien.”

Diana Monissen was tot half juni voorzitter van de Raad van Bestuur van De Friesland Zorgverzekeraar, daarna voorzitter van de Raad van Bestuur van het Prinses Máxima Centrum, een internationaal topcentrum voor kinderoncologie.

„Voor mij is samenwerken, het verbinden van initiatieven, mensen en organisaties aan elkaar, altijd het uitgangspunt om zaken in beweging te zetten. Kunst en cultuur zijn daarvoor uitermate geschikt. Culturele Hoofdstad brengt al deze facetten bij elkaar en verbindt gemeenschap en maatschappij met elkaar.”

Dianne Zuidema is woonachtig in Amsterdam waar ze sinds 2012 het hoofd bedrijfsuitvoering binnen Schouwburg Amsterdam is. Ze is getrouwd en heeft drie kinderen. Tussen 2000 en 2006 was ze directielid bij het Oerol Festival. Ze is geboren in Eindhoven en woonde daarna in Utrecht, New York en op Terschelling.

„Ik heb voor deze Raad van Toezicht gekozen omdat ik onder de indruk was van het bidboek en de kwaliteit van de artistieke projecten. ontzettend interessant om te zien hoe Friesland het aanpakte.”

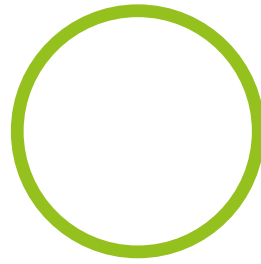
Annabelle Birnie is directeur van het Drents Museum.

Van 2003 tot 2012 was ze als directeur ING Art Management verantwoordelijk voor het wereldwijde culturele imago van ING en aansluitend voor ING's internationale afdelingen Corporate Sponsoring, Art Management & Events. Ze zal zich binnen de Raad van Toezicht bezighouden met de auditcommissie en de portefeuille beeldende kunst.

„Ik ga al mijn kennis en ervaring met plezier inzetten voor Leeuwarden-Fryslân 2018.”

André Regtop is eindverantwoordelijk binnen de stichting ICTU. De ICT-organisatie werkt vanuit Den Haag in opdracht van overheden. Regtop was eerder in Leeuwarden actief als algemeen directeur van het Centraal Justitieel Incasso Bureau (CJIB).

„Ik denk dat mijn kracht onder meer bepaald wordt door mijn doelgerichtheid. Ik ben besluitvaardig en beschouw mezelf als integer en open. Het is een prachtige uitdaging om een steentje bij te dragen aan een project van deze omvang.”

Stakeholders

Mienskip

We streven ernaar de Culture Hoofdstad van Europa te zijn die de beste resultaten behaalt op het gebied van participatie. Ons concept van iepen mienskip gaat over het delen van ideeën en idealen. Het doel is het organiseren van grootschalige participatie, op Europees, nationaal, regionaal en lokaal niveau.

De bevolking van Leeuwarden is sinds het opstellen van het allereerste bidbook betrokken geweest. Een aantal projecten laat de co-creatie tussen de bevolking van de stad en de (inter)nationale artiesten zien. Sommige evenementen omvatten per definitie de participatie van niet alleen de Friese bevolking, maar ook de Europese bevolking, zoals de zonnebootrace Energy Now!, het lokale sportfestival Sports for Europe en de kerk-conciërtes van 400 Friese en 400 Europese kerken die elk verhalen van hun lokale bevolking verzamelen in Under the Tower.

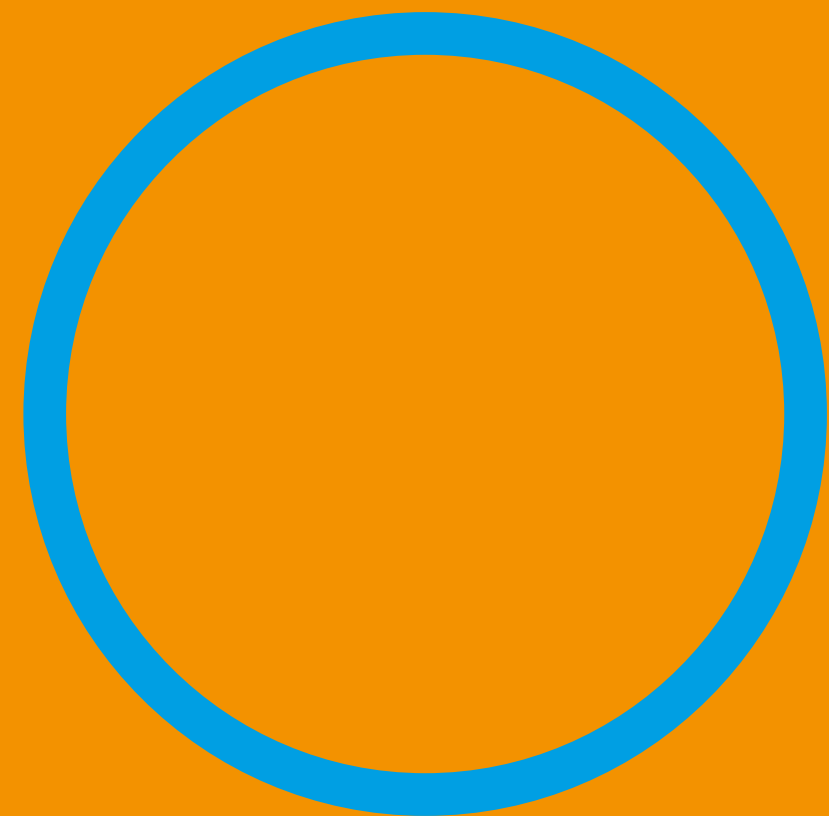
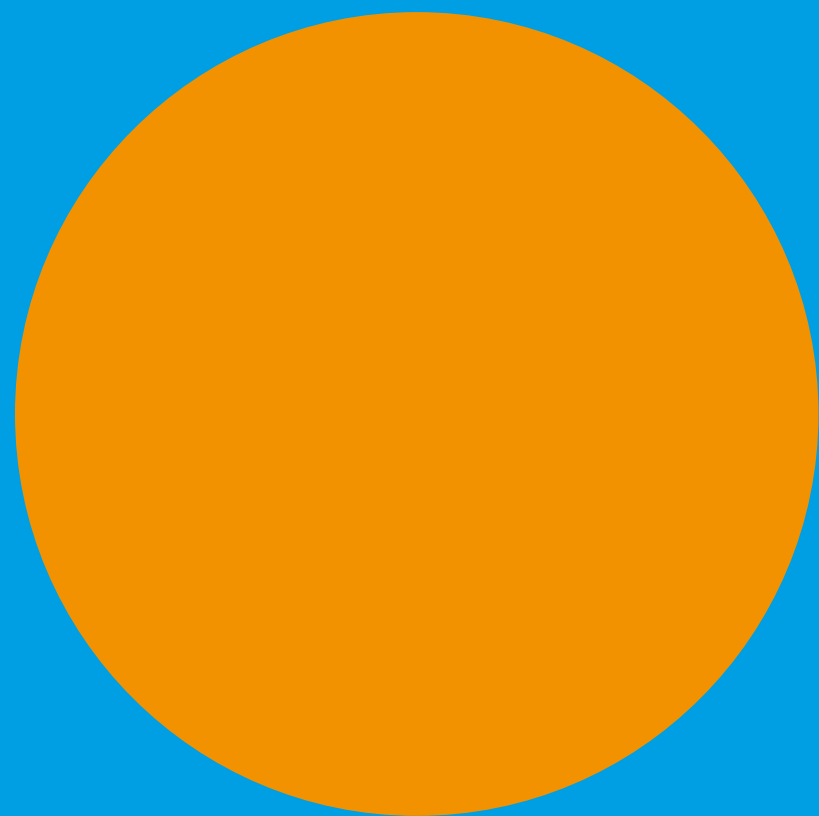
Producers

De hiërarchische, functionele en besluitvormingsstructuur wordt gebruikt om het maximale resultaat van de projecten te waarborgen. Zodoende worden de projecten gefaciliteerd door centraal georganiseerde processen, waarin passende methodes en middelen worden toegepast. Er is een contract tussen de themaprogramma's, geleid door de themaproducers, en de individuele projecten, geleid door de producers. Dit contract is gebaseerd op een standaard framework dat ons de mogelijkheid biedt het volledige programma te monitoren.

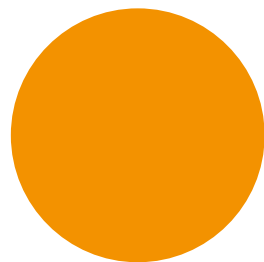
Sponsors

Voor elk onafhankelijk georganiseerd evenement of project zoeken wij passende sponsors. Partners die aansluiten bij het thema van het event. Speciaal voor het midden- en kleinbedrijf werd Club2018 opgericht: een sponsorprogramma dat zich richt op de grootste groep van ondernemers in en buiten Fryslân. Wij bieden hen, via onze online-kanalen en media-partners, de mogelijkheid om hun steun, betrokkenheid en producten/diensten te communiceren naar Fryslân, Nederland en Europa. De Club2018-partner krijgt bovendien een passend rechtenpakket, dat hem of haar onder meer in de gelegenheid stelt het exclusieve Club2018-logo te gebruiken.

budget en financiering

- 42 Meerjarenbegroting
- 43 Financiering door de overheden
- 44 Financiering door middel van
partnerships, fondsen, subsidies
en ticketing

Meerjarenbegroting

De meerjarenbegroting van Leeuwarden-Fryslân 2018 is gebaseerd op het winnende bidbook en bedraagt 74,3 miljoen euro.

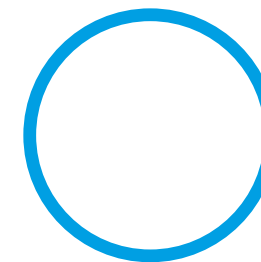
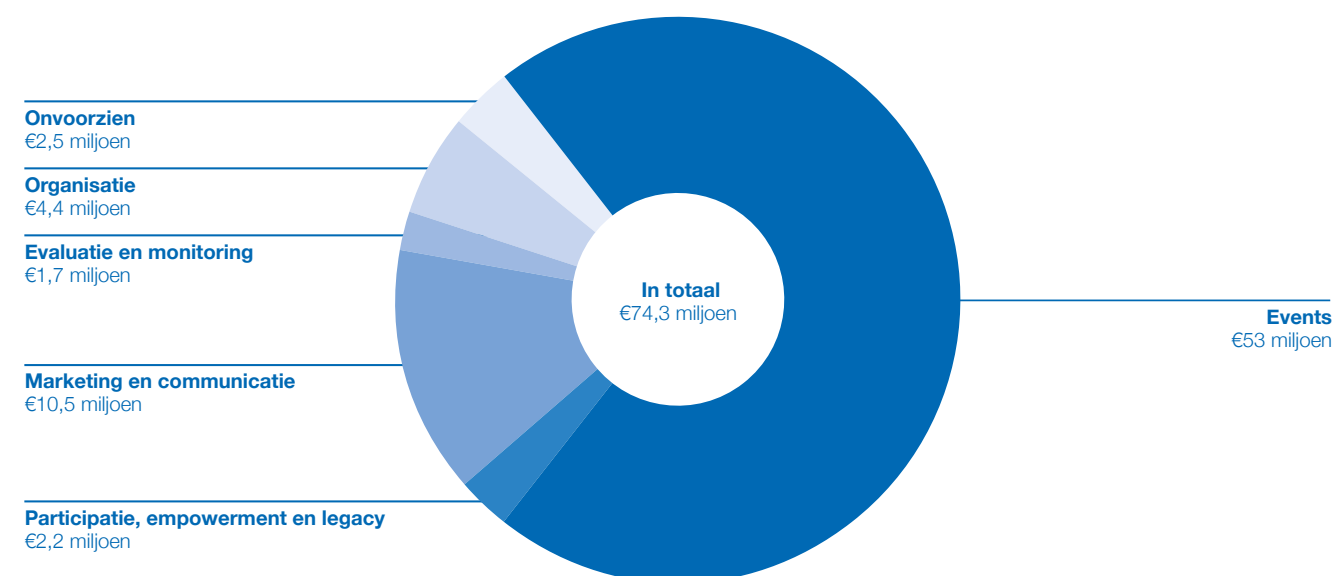
De meerjarenbegroting is ingericht naar de belangrijkste activiteiten van de stichting, te weten:

- events (programmabudget)
- participatie, empowerment en legacy
- communicatie
- evaluatie en monitoring
- organisatie

Bovenstaande budgetten zijn richtinggevend voor de organisatie en events/projecten. Pas als deze uitgangspunten zijn bereikt wordt het programma uitgewerkt. Op basis van de gerealiseerde financiering worden events gecontracteerd en/of verdere verplichtingen aangegeven. Wij hanteren het uitgangspunt dat er niet meer geld uitgegeven wordt dan dat er is. De organisatie van Leeuwarden-Fryslân 2018 is hierop ingericht.

Naast de budgetten voor de hiervoor genoemde activiteiten is een post onvoorzien van 2,5 miljoen euro opgenomen.

Meerjarenbegroting

Financiering door de overheden

Gemeente Leeuwarden en provincie Fryslân nemen een substantieel deel van de financiering voor hun rekening. Hiermee is het mogelijk om de uitvoering van Culturele Hoofdstad te realiseren.

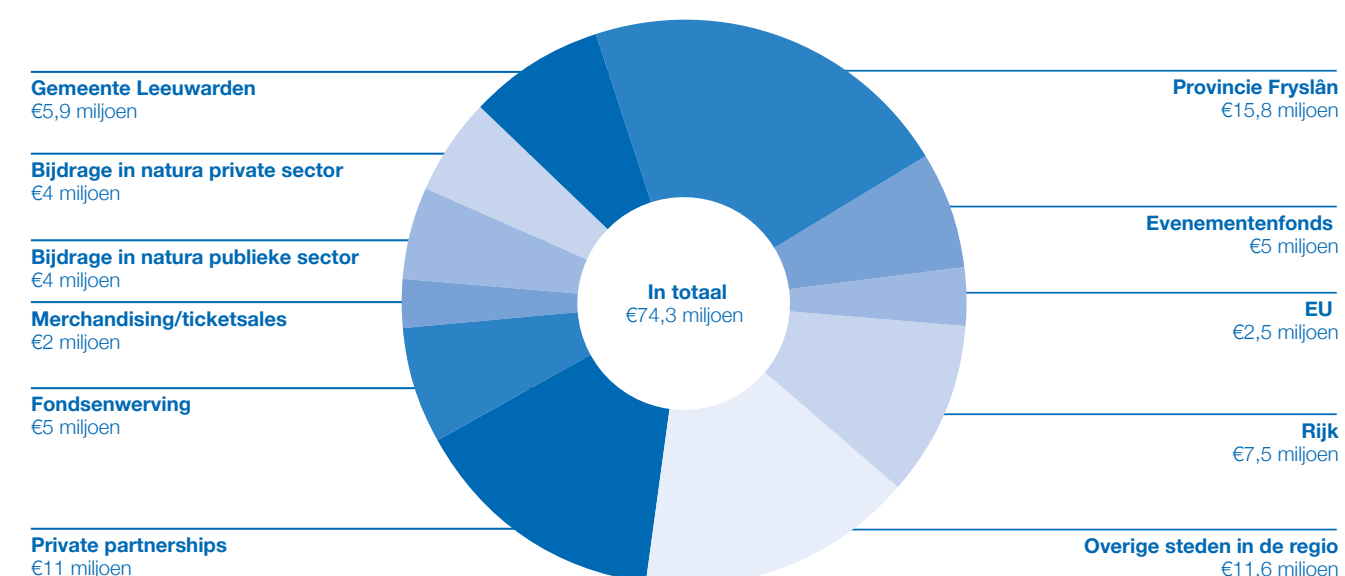
EU en Rijk

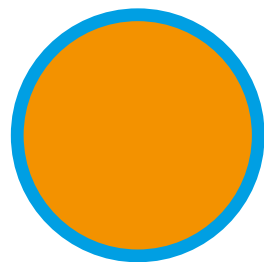
De ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en van Binnenlandse Zaken hebben in totaal een bedrag van 7,5 miljoen toegezegd. De bijdrage van de Europese Unie bestaat uit een vaste bijdrage van 1 miljoen en een prijs van 1,5 miljoen euro, die definitief wordt toegezegd in 2017; op basis van onder andere de kwaliteit van het programma van Leeuwarden-Fryslân 2018.

Overige steden in de regio

De activiteiten in 2018 vinden voor naar schatting 50 procent plaats buiten de stad Leeuwarden. In het bidbook is daarom, op basis van intentieovereenkomsten, een inschatting opgenomen voor de realisatie van deze activiteiten. In 2015 is gebleken dat deze middelen (11,6 miljoen euro en 4 miljoen in natura) deels gereserveerd zijn door betrokken gemeenten, maar ook dat er nog een gezamenlijke opdracht met de betrokken gemeenten ligt om deze bijdrage verder vorm te geven. Overigens heeft het begrip 'regio' ook nadrukkelijk betrekking op de omliggende provincies, de betrokken Duitse deelstaten en Denemarken en de hieraan gekoppelde gezamenlijke aanvraag voor subsidies.

Financiering

Financiering door middel van partnerships, fondsen, subsidies en ticketing

Fondsen, subsidies en ticketing

Naast de bovengenoemde bijdragen van (lokale) overheden bestaat de financiering uit lokale, nationale en internationale fondsen (5 miljoen euro), private partnerships (11 miljoen euro en 4 miljoen euro in natura) en merchandise/ticketing (2 miljoen euro).

Om deze financieringsbronnen te realiseren, wordt door de stichting Leeuwarden-Fryslân 2018, provincie Fryslân en gemeente Leeuwarden gezamenlijk opgetrokken. Daarnaast worden langs deze gezamenlijke lijn in samenwerking met de projecten/events ook Europese subsidies aangevraagd. Deze opbrengsten zijn niet in het bidboek opgenomen. Dit betekent dat we werken met een flexibele begroting en programma, waarbij het mogelijk is om zowel inhoudelijk en in omvang keuzes te maken en prioriteiten te stellen. Maar het doel is helder: het realiseren van 74 miljoen euro aan financiering.

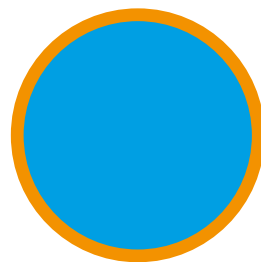
De verschillende (private) partnership-modellen Het betrekken van het bedrijfsleven is cruciaal voor het slagen van Culturele Hoofdstad Leeuwarden-Fryslân 2018 en het duurzaam verbeteren van de culturele, sociale en economische ontwikkeling van Fryslân. Het betreft niet alleen geld. Het gaat ook om producten en diensten, om communicatie, om mensen, om ideeën en co-creatie.

We hebben daarom een partnership-model ontwikkeld om samen met het bedrijfsleven en de stichting Leeuwarden-Fryslân 2018 initiatieven te ontplooiën om toegevoegde waarde te bieden aan bestaande en nieuwe klanten, personeel, aandeelhouders, omgeving en overige stakeholders.

Het partnerhuis kent drie niveaus. Deze niveaus sluiten aan bij de diversiteit van het bedrijfsleven en andere organisaties in Fryslân en Nederland en borgt dat de uitnodiging om Leeuwarden-Fryslân 2018 te ondersteunen voor iedereen winst oplevert. In onze uitingen zullen wij onze partners te allen tijde betrekken. We kennen drie niveaus van partnership.

Partnership op het niveau van officieel partner en partner worden op maat uitgewerkt, zodat ze aansluiten bij de missie en visie, doelstellingen en interesses van de partner. Dit betreffen activiteiten die gericht zijn op zichtbaarheid, hospitality en de mogelijkheden voor co-creatie bij events/projecten van Leeuwarden-Fryslân 2018. Onderliggend doel is om de investeringen van de partners te laten bijdragen aan de langetermijneffecten van Culturele Hoofdstad en hiermee samenhangende projecten en events.

De bijdragen van fondsen en partnerships worden volledig aangewend voor de financiering van events en hiermee samenhangende activiteiten op het gebied van bijvoorbeeld marketing en communicatie. De bijdragen van fondsen en partnerships worden niet gebruikt ter dekking van organisatiekosten of overhead van Leeuwarden-Fryslân 2018.

Het partnerhuis

Level 1 - Officieel partner

Het is onze ambitie om met minimaal twee officiële partners te gaan werken in de jaren 2015-2019.

Het partnership met officiële partners is maatwerk. Officiële partners kennen branche-exclusiviteit en zijn integraal onderdeel van Leeuwarden-Fryslân 2018 Culturele Hoofdstad van Europa. Dat kan bijvoorbeeld doordat hun beeldmerk/merknaam zichtbaar is bij alle grote events, projecten, activiteiten en media-uitingen van Leeuwarden-Fryslân 2018.

Naast dit exposure-recht kennen zij op maat gemaakt hospitality-arrangementen, netwerkmogelijkheden en de mogelijkheid om in co-creatie projecten en activiteiten tot grotere hoogte te brengen. In deze categorie zal optimaal maatwerk worden geleverd.

Het is mogelijk dat naast officiële partners ook mediapartners van vergelijkbare financiële omvang zullen bestaan.

Level 2 - Partner

Het is onze ambitie om met 15 tot 20 organisaties als (founding) partner aan de slag te gaan. De uitwerking van dit type partnership is in overeenstemming met de diversiteit van bedrijven die op dit niveau betrokken zullen zijn. Voor sommige organisaties zal het partnership een financiële bijdrage betreffen, voor andere organisaties is de bijdrage grotendeels (maximaal 90 procent) in natura. Partners op dit niveau hebben de mogelijkheid om zich te verbinden aan specifieke projecten of events die passen bij hun doelstellingen en merk.

Arrangementen met level 2-partners zijn maatwerk binnen een raamwerk van voordelen op het gebied van marketing en communicatie, netwerken en hospitality. Leeuwarden-Fryslân 2018 zal met de level 2-partners samenwerken om het gezamenlijke potentieel te vergroten, bijvoorbeeld op het gebied van media, marketing en communicatie, activiteiten en het merk van de partner.

Level 3 - Club2018

Fryslân kent een enorm groot aantal middelgrote- en kleine bedrijven. Zij zitten in de haarvaten van onze Friese gemeenschap. Voor het MKB hebben wij Club2018 opgericht. Wij gaan minimaal 2.000 clubleden verbinden aan Leeuwarden-Fryslân 2018: een grote groep van ondernemers die de mogelijkheid hebben om hun steun, betrokkenheid en producten/diensten te communiceren naar Fryslân, Nederland en Europa als Club2018-partner, met een passend rechtenpakket.

In ruil hiervoor biedt Leeuwarden-Fryslân 2018 deze partners het exclusieve gebruiksrecht van het logo 'Officieel Sponsor 2018', met bijbehorend promotiepakket, een vermelding op de website en de mogelijkheid om een product of dienst toe te voegen aan de merchandising op onze website 2018.nl. Daarnaast zal er twee keer per jaar een netwerk-event worden georganiseerd en krijgt een clublid toegangskarten voor de opening en sluiting.

Kopgroep van founding fathers

Bedrijven en organisaties die zich in 2015 al verbinden aan Leeuwarden-Fryslân 2018 als Founding Father zijn wij bijzonder erkentelijk. Zij zijn de bekende weg voorbereiders voor de volgers. Het geeft de organisatie die kracht en die mogelijkheden om een goede start te maken en met deze bedrijven vanaf de start tot finish te bouwen aan het succes. Hen zijn wij zeer erkentelijk en zij zullen extra aandacht ontvangen als Founding fathers van Leeuwarden-Fryslân 2018.

Level 1
Officieel Partner

> € 1.000.000

Level 2
Partner

€ 500.000

Level 3
Club2018

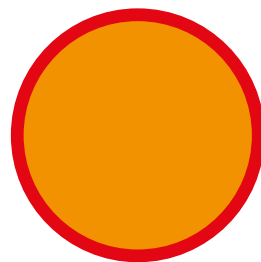
€ 2.018

monitoring & evaluatie

52 Monitoring
54 Evaluatie

Monitoring

De activiteiten, voortgang en resultaten van Leeuwarden-Fryslân 2018 worden onafhankelijk gemonitord door de provincie Fryslân en de gemeente Leeuwarden. Dit gebeurt op basis van een set van concrete indicatoren zoals die in het bidbook zijn opgenomen. De indicatoren zijn samengevat in het hoofdstuk 'impact'.

Deze monitoring kent concrete doelen. De titel Culturele Hoofdstad is niet alleen een feest met culturele evenementen en ervaringen. Culturele Hoofdstad is een middel om voor de lange termijn (2025) een impuls te geven aan de ontwikkeling van Leeuwarden en Fryslân. Onze speerpunten zijn het verbeteren van het onderwijs, bevorderen van participatie van maatschappelijk achtergestelde groepen en het vergroten van werkgelegenheid. Door de stand van zaken op 32 indicatoren te monitoren en evalueren en hierover in gesprek te gaan, creëren we een lerende omgeving waarin we met elkaar kunnen bepalen in hoeverre de ingezette acties effectief zijn en bieden mogelijkheden om bij te stellen.

Samengevat stelt de monitoring ons in staat om:

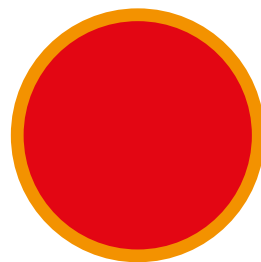
- Leeuwarden-Fryslân 2018, provincie Fryslân en de gemeente Leeuwarden te voorzien van informatie over de voortgang van het project
- Te waarborgen dat het project op tijd en op schema is en blijft
- Besluiten te nemen
- Leren mogelijk te maken
- Input te leveren voor evaluatie en (beleids)onderzoek

De indicatoren van het bidbook zijn, daar waar van toepassing, ook doorvertaald naar de individuele projecten en events.

De indicatoren uit het bidbook zijn gebaseerd op aanbevelingen van de EU en ervaringen van andere culturele hoofdsteden. Dit om onderlinge vergelijking mogelijk te maken.

Daarnaast worden de activiteiten van de stichting Leeuwarden-Fryslân 2018 ook gemonitord door een onafhankelijke raad van toezicht. Hiertoe stelt de stichting per kwartaal een integrale voortgangsrapportage op. Deze gaat niet alleen in op de voortgang van de activiteiten op het gebied van events, participatie, organisatie en communicatie - inclusief (jaar) budgetten - maar ook op de ontwikkeling van de meerjarenbegroting en hiermee samenhangend de realisatie van de financiering.

Evaluatie

De evaluatie van Leeuwarden-Fryslân 2018 wordt uitgevoerd door verschillende partners zoals Stenden Hogeschool, NHL Hogeschool, provincie Fryslân, gemeente Leeuwarden etc. Waar de monitoring zich richt op (bestaande en nieuwe) data zoals activiteiten, input en output zal de evaluatie zich richten op veel meer data en bovendien vanuit een breder perspectief.

Doel van de evaluatie is, onder andere, om te leren van de activiteiten zoals deze in het kader van Leeuwarden-Fryslân 2018 zijn geïnitieerd door de stichting, provincie en gemeente. Om zo voor de lange termijn (2025) een impuls te geven aan de ontwikkeling van Leeuwarden en Fryslân op de eerder genoemde punten zoals het verbeteren van het onderwijs, bevorderen van participatie van maatschappelijk achtergestelde groepen en het vergroten van werkgelegenheid.

Naast de reeds bestaande activiteiten op het gebied van monitoring en evaluatie zal, in samenwerking met de genoemde partners, een aantal nieuwe initiatieven worden opgestart. Dit betreft bijvoorbeeld het opstellen van een onderzoeksstrategie, een onderzoeksagenda, het concreet benoemen van onderzoeksprojecten en het aanleggen van hiervoor noodzakelijke dataverzamelingen.

Colofon

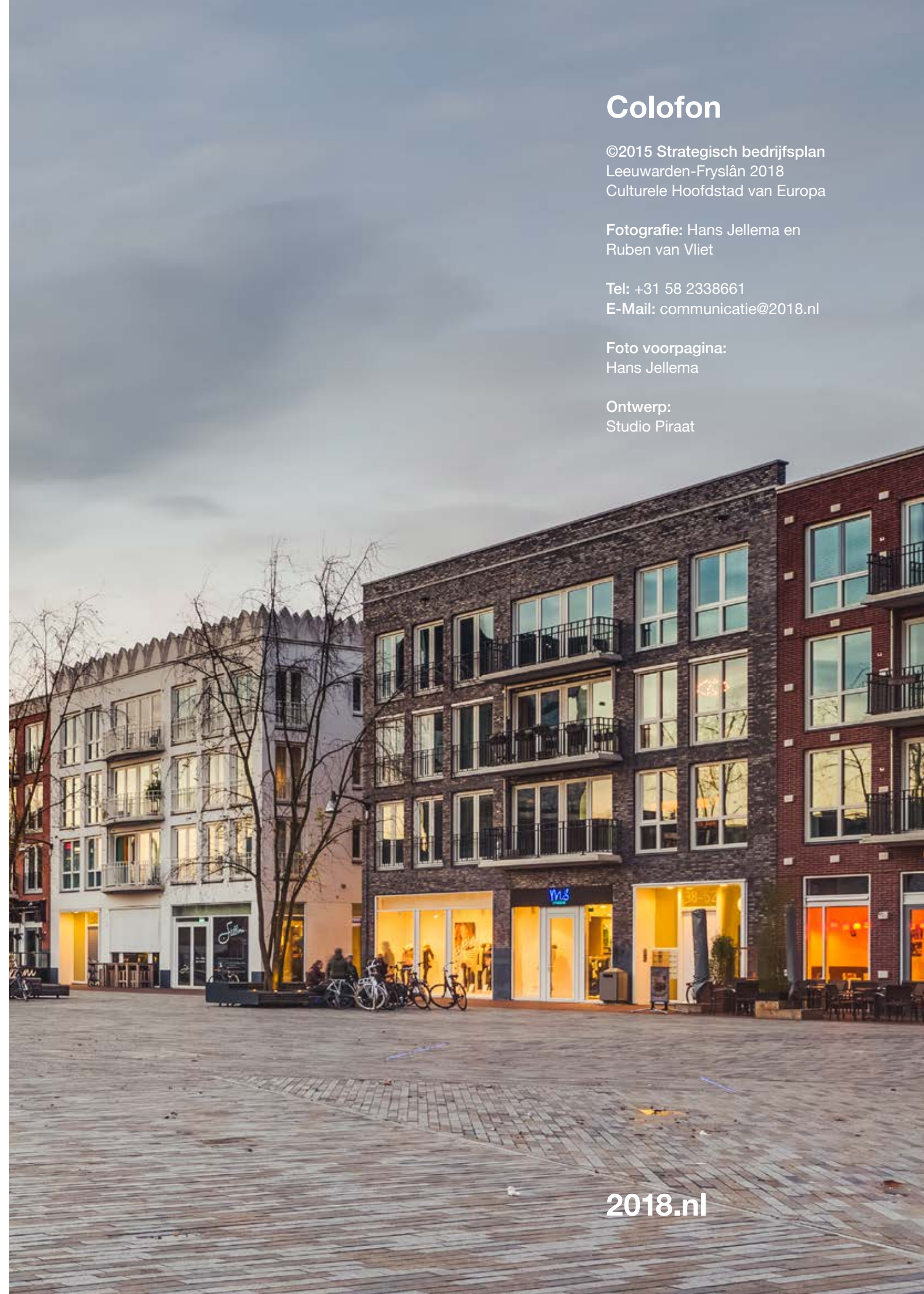
©2015 Strategisch bedrijfsplan
Leeuwarden-Fryslân 2018
Culturele Hoofdstad van Europa

Fotografie: Hans Jellema en
Ruben van Vliet

Tel: +31 58 2338661
E-Mail: communicatie@2018.nl

Foto voorpagina:
Hans Jellema

Ontwerp:
Studio Piraat

2018.nl

